

TÜRKMENİSTAN CUMHURİYETİ

- **Başkent:** Aşkabat
- **Alan:** Yaklaşık 488,100 km²
- **Dil:** Türkmençe (Resmi dil)
- **Para Birimi:** Türkmenistan Manatı
- **Nüfus:** Yaklaşık 6 ile 7 milyon arasında olduğu tahmin edilmektedir (veriler kaynağa göre değişiklik gösterebilir).

Türkmenistan'ın coğrafi özellikleri ve komşuları hakkında kaynaklarda yer alan bilgiler şunlardır:

- **Komşuları:** Türkmenistan'ın kuzeybatısında **Kazakistan**, kuzeyinde ve doğusunda **Özbekistan**, güneydoğusunda **Afganistan** ve güneybatısında **İran** bulunmaktadır, Ülkenin en uzun sınırı Özbekistan ile, en kısa sınırı ise Kazakistan ile.
- **Denizleri:** Ülkenin batı sınırında **Hazar Denizi** yer almaktadır.
- **Gölleri:** Hazar Denizi'nin hemen yanında bulunan ve tuz yönünden zengin olan **Karaboğaz Gölü** Türkmenistan toprakları içindedir.
- **Akarsuları:** Türkmenistan akarsu yönünden fakir bir ülkedir. Başlıca akarsuları şunlardır:
  - **Amu Derya:** Irmağın çok az bir kısmı ülke sınırları içinden geçer.
  - **Tejen ve Murgap:** Bu akarsular Karakum Çölü içinde kaybolmaktadır.
  - **Etrek:** Bir bölümü Türkmenistan sınırları içindedir.
  - Su ihtiyacını karşılamak amacıyla güneyde inşa edilmiş 1300 km uzunluğunda **Karakum Kanalı** bulunmaktadır.
- **Dağları:** Ülkenin en yüksek noktaları **Köyten Dağı** (3139 m) ve **Kopet Dağı**'dır (2942 m). Güney kısmında Kopet dağ kütlesi yer alır.
- **Ovaları ve Çölleri:** Ülke topraklarının beşte dördü (%80'i) **Karakum Çölü** ile kaplıdır. Tarım alanı toplam toprakların sadece %3,5'ini oluşturur.
- **Platoları:** Ülkenin güney kısmında dağ kütlelerinin yanı sıra **yaylalar (platolar)** yer almaktadır.

Türkmenistan genelinde **kurak ve sıcak bir iklim** hakimdir. Yaz aylarında sıcaklıkların bazen **50 dereceye** kadar çıktığı görülürken, kış aylarında ise sıcaklıklar **-25 dereceye** kadar düşebilmektedir. Ülkenin en önemli ve gelişmiş şehirleri şunlardır:

- **Aşkabat:** Türkmenistan'ın **başkenti, en büyük ve en gelişmiş şehridir**. Sanayi tesislerinin yoğunlaştığı bu kent, aynı zamanda ülkenin idari merkezidir.
- **Türkmenabat (Çarçou):** Ülkenin ikinci büyük şehri olup önemli bir **sanayi merkezidir**.
- **Daşoğuz:** Kuzeyde yer alan ve nüfus yoğunluğu bakımından üst sıralarda bulunan bir diğer önemli şehirdir.
- **Merv (Marı):** Orta Asya'daki en eski vaha şehirlerinden biri olan Merv, tarihi **İpek Yolu** üzerindeki en önemli noktalardan biridir. Günümüzde tarihi yerleri ve pamuk üretimiyle önemini korumaktadır.
- **Türkmenbaşı (Krasnovodsk):** Hazar Denizi kıyısında yer alan bu kent, limanı sayesinde **ticaret, petrol rafinerisi ve sahil turizmi** açısından kritik bir rol oynar.
- **Balkanabat ve Kızılbat:** Ülkenin diğer büyük nüfuslu ve idari önemi olan şehirleri arasındadır.

Ayrıca turistik açıdan **Avaza** sahil bölgesi ve "Cehennem Kapısı" olarak bilinen **Darvaza** çukuru da ülkenin dikkat çeken merkezlerindedir.

EKONOMİ

Türkmenistan ekonomisi, sahip olduğu zengin doğal kaynaklar ve tarımsal üretim kapasitesiyle şekillenmektedir. Kaynaklara göre ülkenin ekonomik, sanai, tarımsal ve teknolojik durumu şu şekildedir:

Ekonomi ve Doğal Kaynaklar Türkmenistan ekonomisi büyük oranda **doğal gaz satışına ve pamuk üretimine** dayalıdır. Ülke, dünyanın en büyük **dördüncü** doğal gaz rezervine sahiptir ve Orta Asya'nın en büyük doğal gaz ihracatçısı konumundadır. Gaz satışlarının yaklaşık %70'i Çin'e yapılmaktadır. 2025 yılı tahminlerine göre GSYİH (nominal) 89.05 milyar dolardır. Ülkede 1993'ten 2017'ye kadar

su, elektrik ve doğal gaz halka ücretsiz sunulmuş, ancak 1 Ocak 2019'dan itibaren bu hizmetler ücretlendirilmeye başlanmıştır.

Sanayi ve Enerji Sanayi tesisleri ağırlıklı olarak **Aşkabat, Türkmenabat ve Türkmenbaşı** şehirlerinde yoğunlaşmıştır.

- **Madencilik:** Sanayinin temelini madencilik (petrol ve gaz) oluştururken, diğer sanayi dalları daha az gelişmiştir. Ülkede Seydi ve Türkmenbaşı olmak üzere iki büyük petrol rafinerisi bulunmaktadır.
- **Enerji:** Türkmenistan elektrik ihtiyacının tamamını kendi üretmekte ve fazlasını İran ile Afganistan'a ihraç etmektedir. Elektrik üretimi tamamen doğal gazla dayalıdır.
- **İnşaat:** Ülkedeki önemli inşaat projelerinde Türk firmaları (Gap İnşaat, Polimeks, Çalık Enerji) ve Fransız Bouygues firması etkin rol oynamaktadır.

Tarım ve Hayvancılık

- **Tarım:** Türkmenistan, dünyanın en büyük **dokuzuncu** pamuk üreticisidir. Sulanan arazilerin yarısında pamuk ekilidir ve ham pamuk; Rusya, İran, Türkiye ve Çin gibi ülkelere ihraç edilmektedir. Ayrıca tahıl üretimi de önemli bir yer tutar.
- **Hayvancılık:** Hayvancılık sektörü her geçen yıl büyümekte olup, özellikle sütü otların bol olduğu **Daşoğuz** bölgesinde yoğunlaşmıştır. 2011 verilerine göre ülkede 17,2 milyon küçükbaş hayvan bulunmaktadır ve bunların büyük çoğunluğu (%86,3) özel aile işletmelerine aittir.

Turizm Ülkenin en önemli turistik merkezleri; sahil turizmiyle **Türkmenbaşı ve Avaza**, tarihi dokusuyla **Merv (Marı)** ve popüler bir ziyaret noktası olan "Cehennem Kapısı" lakaplı **Darvaza (Derveze) Çukuru**'dur.

Teknolojik Durum ve Medya Türkmenistan teknolojide özellikle uzay ve iletişim alanında adımlar atmıştır:

- 2015 yılında ülkenin ilk haberleşme uydusu olan **TürkmenSat 1/MonacoSAT** fırlatılmıştır.
- İletişim ve internet alanında **devlet tekeli** bulunmaktadır.
- GSM hizmetleri Türkmen Telekom'a bağlı **TMCELL** tarafından verilmektedir

Türkmenistan'ın madenleri, sanayi dalları ve ticaret verileri hakkında kaynaklarda yer alan bilgiler şunlardır:

Önemli Madenler

- Türkmenistan, dünyanın en büyük **dördüncü** doğal gaz rezervine (yaklaşık 265 trilyon fit küp) sahiptir ve en önemli maden kaynağı **doğal gazdır**.
- Ülkenin Galkınış Mevkii'nde bulunan gaz alanı, dünyanın en büyük ikinci doğal gaz rezervi olarak kaydedilmiştir.
- Diğer önemli maden kaynağı **petroldür**; Ocak 2016 itibarıyla teyitli petrol rezervi 600 milyon varil dolaylarındadır.
- Kaynaklarda, geçmişte halka ücretsiz sunulan maddeler arasında **tuz** madeninden de bahsedilmektedir.

Önemli Sanayi Dalları

- Ülke sanayisi büyük oranda **madencilığe (petrol ve gaz)** dayalıdır.
- Başlıca sanayi dalları **petrokimya, tekstil ve enerji (elektrik)** üretimidir.
- **İnşaat sektörü** oldukça gelişmiştir ve bu alandaki büyük projeler genellikle Türk ve Fransız firmaları tarafından yürütülmektedir.
- Sanayi tesisleri ağırlıklı olarak **Aşkabat, Türkmenabat ve Türkmenbaşı** şehirlerinde yoğunlaşmıştır.
- Ülkede günlük 237.000 varil ham petrol işleme kapasitesine sahip Seydi ve Türkmenbaşı olmak üzere iki **petrol rafinerisi** bulunmaktadır.

İhraç Malları

- Temel ihraç ürünleri **doğal gaz, ham petrol, petrokimya ürünleri, pamuk lifi ve tekstildir**.

- Dünyanın dokuzuncu büyük pamuk üreticisi olan ülke; Rusya, İran, Türkiye ve Çin'e **ham pamuk** ihraç etmektedir.
- Üretilen fazla **elektrik enerjisi**; Afganistan, İran ve diğer Orta Asya ülkelerine satılmaktadır.
- Ülkede otomobil üretimi yapılmasa da, otomobil üreten ülkelere bazı **sanayi malzemeleri** ihraç edilmektedir.

İthal Malları Sunduğunuz kaynaklarda Türkmenistan'ın ithal ettiği ürünlere dair sistematik bir liste bulunmamaktadır. Ancak kaynaklardaki bilgilerden yola çıkarak şu çıkarımlar yapılabilir:

- Uzay teknolojileri alanında ABD yapımı bir **haberleşme uydusu** (TürkmenSat 1/MonacoSAT) ithal edilmiştir.
- Enerji santrallerinin modernizasyonu ve büyük inşaat projeleri için yurt dışından **teknoloji ve mühendislik hizmetleri** alınmaktadır.

Türkmenistan sanayi üretimi için gerekli makine ve ekipmanları, ulaşım araçlarını ve bazı gıda ürünlerini dışarıdan ithal etmektedir.

Türkmenistan'ın etnik yapısı, ulaşım sistemleri, spor alanları ve yemek kültürü hakkında kaynaklarda yer alan bilgiler şunlardır:

- **Etnik Yapı:** 2022 yılı verilerine göre ülke nüfusunun büyük çoğunluğunu **%86,7 ile Türkmenler** oluşturmaktadır. Diğer önemli etnik gruplar arasında **Özbekler (%9,1)**, **Ruslar (%1,6)** ve **Beluçlar (%1,2)** yer almaktadır. Tarihsel olarak modern Türkmen nüfusunun etnik temelini 8. yüzyılda bölgeye gelen **Oğuz boyları** oluşturmuştur.
- **Ulaşım Sistemleri:** Kaynaklar ulaşım konusunda belirli altyapılara vurgu yapmaktadır:
  - **Boru Hatları:** Ülke için kritik öneme sahip, Kazakistan, Rusya, Afganistan ve Çin'e uzanan devasa **doğal gaz boru hatları** mevcuttur.
  - **Deniz Ulaşımı:** Hazar Denizi kıyısındaki **Türkmenbaşı kenti**, sahip olduğu liman sayesinde ticaretin geliştiği önemli bir merkezdir.
  - **Hava Ulaşımı:** Ekonomik başlıklar altında havalimanlarının varlığına değinilmektedir. Ayrıca, sekiz çocuk doğuran kadınlar gibi devlet nişanı alan kişilerin uçak dahil tüm ulaşım hizmetlerinden bedava yararlanma hakkı bulunmaktadır.
  - **Karakum Kanalı:** Su ihtiyacını karşılamak için inşa edilen 1300 km uzunluğundaki bu kanal da önemli bir ulaşım/altyapı unsurudur.
- **Spor Alanları:** Ülkede spora büyük önem verilmekte olup, özellikle **2017 Asya Spor Oyunları'nın Aşkabat'ta** gerçekleştirilmesi nedeniyle bu şehirde 2010 yılından itibaren çok sayıda modern **spor tesisi** inşa edilmiştir. En çok ilgi gören spor dalları arasında okçuluk, cirit atma, ata binme, tenis, boks, güreş ve futbol yer alır.
- **Yemek Kültürü:** Günümüz Türkmen mutfağı, **saray kültürü ile halk kültürünün bir karışımı** olarak nitelendirilir. Kaynaklarda tüketilen yemeklerin isimlerine dair spesifik bir liste verilmemekle birlikte, birçok saray yemeğinin zamanla halk tarafından benimsendiği belirtilmektedir.

Türkmen mutfağının en bilinen ve en çok tüketilen yemekleri arasında "Türkmen Pilavı" (Palov), "Mantu" ve "Çorba" çeşitleri ilk sıralarda gelir.